

Συνάντηση με το Ντουρούτι και η κατάληψη του Σιέταμο

του Pierre van Paassen (1)

Όταν ξαναεπισκέφτηκα τη Βαρκελώνη τρεις μήνες αργότερα [σ.μ. μετά τον Ιούλη του 1936], δεν είχε απομείνει ούτε ίχνος αναταραχής. Το παλιό καθεστώς είχε παραμεριστεί από τη νέα τάξη πραγμάτων. Τα θέατρα είχαν ξανανοίξει. Το δίκτυο συγκοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων τόσο των ταξί όσο και του υπόγειου σιδηρόδρομου, λειτουργούσε κανονικά και η τροφή ήταν άφθονη. Αλλά, η ατμόσφαιρα της ψεύτικης Μονμάρτης στη γειτονιά του Παραλέλο, είχε εξαφανιστεί ολοκληρωτικά. Μπορούσες να περπατήσεις στη γειτονιά που ήταν γνωστή ως η Κινέζικη Πόλη χωρίς μια στρατιά από νταβατζήδες, πόρνες και βαποράκια να σε τριγουρίζουν. Τα μπουρδέλα, τα κλαμπ, τα καζίνο, τα στριπτιτζάδικα, τα φασαριόζικα μπανάκια και τα πορνοσινεμά είχαν κλείσει. Αυτό οφειλόταν στην προσπάθεια των επιτροπών της εργατικής τάξης. Από την άλλη, οι εκκλησίες και οι μονές που είχαν ξεφύγει από την μανία των μαζών τον Ιούλιο, είχαν τώρα μεταμορφωθεί σε νηπιαγωγεία, κοινωνικά κέντρα, νοσοκομεία, αίθουσες προορισμένες για ομιλίες και λαϊκά πανεπιστήμια. Πολλά μικρά βιβλιοπωλεία είχαν εμφανιστεί, σε μια χώρα όπου για χρόνια τα γράμματα και το διάβασμα ήταν, αν όχι παράνομα, προνόμιο μιας μικρής μειοψηφίας των *monsiegnori* [σ.μ. αξιωματούχοι της παπικής εκκλησίας] και των αστών δικηγόρων. Σ' ένα λόφο με θέα την πόλη, το διάσημο μοναστήρι του Μονσεράτ, είχε μετατραπεί σε σανατόριο για φυματικά παιδιά και κανείς δεν ήξερε να μου πει, ούτε και νοιαζόταν ιδιαίτερα, για το τι απέγιναν οι μοναχοί.

[...]

Πέρασα τις πρώτες εβδομάδες του εμφυλίου πολέμου στα μετόπισθεν, στην Καταλονία, με μια ομάδα ελευθεριακών παρτιζάνων. Τα Καταλανικά σωματεία εργαζομένων είχαν σαν από θαύμα καταφέρει να νικήσουν τον Γκοντέτ και το στρατό του, των σαράντα χιλιάδων αντρών, στην περιοχή της Βαρκελώνης. Όσα πολεμοφόδια ήταν διαθέσιμα για την εκστρατεία εκδίωξης των Φασιστών από τις επαρχιακές πόλεις της Καταλονίας και της Αραγονίας, είχαν μαζευτεί από τα εγκαταλελειμμένα μαγαζιά ηττημένων στασιαστών, τα μοναστήρια και τις εκκλησίες της πρωτεύουσας.

Ακόμα κι έτσι, οι προμήθειες για μια εκστρατεία στις αγροτικές περιοχές ήταν για γέλια: ούτε πυροβολικό, ούτε οπλοπολυβόλα, ούτε φορτηγά. Όταν, στην πρώτη μου επαφή με τον στρατό στα προάστια της πόλης του Σιέταμο αντίκρισα τις ελλείψεις του εξοπλισμού τους, η καρδιά μου ράγιζε. Πώς αυτοί οι άντρες, με τις σαλοπέτες και τα πάνινα παπούτσια περίμεναν πως

θα σταματήσουν την ορδή που σίγουρα θα ερχόταν από την πλευρά της Σαραγόσα; Το μυαλό μου γέμισε εικόνες από την Αιθιοπία. Οι άντρες βρίσκονταν παράλληλα στον επαρχιακό δρόμο, κοιμόντουσαν, έτρωγαν, συζητούσαν τι μέλλει γενέσθαι. Εκατοντάδες αγρότες από τις γύρω περιοχές είχαν ενωθεί μαζί τους. Ήθελαν να καταταχθούν. Αλλά δεν υπήρχαν καθόλου τουφέκια να μοιραστούν. Τρία αεροπλάνα πλησίασαν πάνω μας και έριξαν τις βόμβες τους στις ράγες του σιδηρόδρομου και στα περιβόλια. Ένα χωράφι στάχνα έπιασε φωτιά. Κομμάτια ολόκληρα εκρηκτικών στοιβάχτηκαν στις στέγες των αχυρώνων. Οι σφαίρες των πυροβόλων όπλων χτυπούσαν στους τοίχους των αγροικιών. Μια ομάδα πολιτοφυλάκων κάθισε στην σκιά ενός δέντρου χαζεύοντας την κίνηση των μεταλλικών πουλιών στον ουρανό. Ένα πολεμικό αεροπλάνο έστριψε και παραλίγο να ακουμπήσει τις στέγες των σπιτιών. Η μηχανή πέταξε τόσο χαμηλά που μπόρεσα να δω τον παρατηρητή να παίζει με το όπλο του.

«Αν ξαναπεράσει», είπα στην ομάδα των ανθρώπων που παρατηρούσαν κρυμμένοι σε ένα σιδηροδρομικό αγωγό, «μπορείτε να το ρίξετε με τα τουφέκια σας. Είναι σίγουρο πως θα χτυπήσετε τη δεξαμενή των καυσίμων, αρκεί μια ομοβροντία»

«Σίγουρα θα μπορούσαμε», μου απάντησαν, «αλλά δεν έχουμε φυσίγγια, *compañero!*»

Ούτε φυσίγγια, ούτε ιατρικό υλικό, ούτε κουβέρτες, και ακριβώς διακόσιες οβίδες για τα απαρχαιωμένα κανόνια που βρέθηκαν στο οχυρό του Μοντζουίκ. Αλλά αυτές οι οβίδες προσέκρουαν τώρα στον πύργο του Σιέταμο. Άντρες που δεν είχαν πιάσει όπλα ποτέ στη ζωή τους: δάσκαλοι, ναυτεργάτες, γραμματείς, εργαζόμενοι στην Φορντ – όλοι μάθανε τι να κάνουν έπειτα από μερικές αστοχίες. Μπορούσες να δεις ολόκληρα κομμάτια του τοίχου να διαλύονται στην στέγη του καθεδρικού ναού. Σύννεφα καπνού έπνιγαν το καμπαναριό.

«Πρέπει να πάρουμε το Σιέταμο πριν οι φασίστες φέρουν πυροβολικό και τανκς απ' την Ουέσκα» είπε ο Ντουρούτι, αρχηγός της ταξιαρχίας. «Με τα αποθέματα που θα πάρουμε απ το Σιέταμο θα προχωρήσουμε.»

Να προχωρήσουμε; Ένας πολιτοφύλακας κοίταξε πίσω απ' τη γωνία του πρώτου σπιτιού στον δρόμο που οδηγούσε στην πόλη. Μια απότομη ριπή, σαν άγκυρα που γλιστράει μέσα απ' τις εγκοπές του κάβου, και τα μυαλά του πολιτοφύλακα χύθηκαν στον ασβεστωμένο τοίχο.

«Θα περάσουμε πάνω απ' τις σκεπές και μέσα απ' τα κελάρια.» είπε ο Ντουρούτι. «Πρέπει να έχουμε καταλάβει την εκκλήσια πριν την αυγή.»

Μια βίαιη έκρηξη τον διέκοψε. Όλοι σηκώθηκαν. Μια καυστική μυρωδιά πλημμύρισε τον αέρα. Κάποιοι άντρες προχώρησαν προσεκτικά για να δουν τι συνέβη.

«Μια βόμβα;» ρώτησα.

«Όχι, ο Χιμίνες εξολόθρευσε εκείνη την ομάδα με τα πυροβόλα όπλα» μου απάντησαν. «Ήταν ο αδερφός του Χιμίνες αυτός που μόλις σκοτώθηκε, ο άντρας που κοίταξε πίσω απ' την γωνία. Ο Χιμίνες πέταξε ένα κουτί δυναμίτη. Τώρα έχουμε ένα καινούργιο πυροβόλο, ολοκαίνουργιο.»

«Τώρα μπορούμε να προχωρήσουμε», ανακοίνωσε ο Ντουρούτι.

Τεθωρακισμένο της ταξιαρχίας Ντουρούτι

Ένα τεθωρακισμένο τρένο ήρθε με ταχύτητα. Στην ατμομηχανή του είχε μια μαυροκόκκινη σημαία και τα αρχικά της FAI, της αναρχικής ομοσπονδίας. Το τρένο σταμάτησε στις μπάρες ακριβώς πίσω μας. Ο μηχανικός ήρθε να μιλήσει με το προσωπικό του Ντουρούτι, που αποτελούνταν από έναν Άγγλο λοστρόμο, το Μίντλετον, που είχε εγκαταλειμμένο πλοίο στην Βαρκελώνη, έναν Γάλλο δημοσιογράφο της εφημερίδας Barrage και τον Κύριο Παναχανού, το μόνο από τους σαράντα εννιά συνταγματάρχες της Βαρκελώνης που δεν είχε πάρει μέρος στη στάση του Γκοντέτ.

Τρεις άντρες κουβάλησαν το πτώμα του Χιμίνες. Είχαν τυλίξει το ανοιγμένο του κεφάλι σε εφημερίδες. Η πόρτα του σπιτιού στη γωνία άνοιξε και ξεπρόβαλλε ένας γέρος και μπροστά του πέντε κοτόπουλα. Με χαιρέτησε με μια κίνηση με το κουρελιασμένο του καπέλο.

«Γιατί είσαι ακόμα εδώ;» ρώτησα.

«Γιατί όχι;» μου απάντησε. «Αυτό είναι το σπίτι μου. Όλα είναι μια χαρά, εκτός από το ότι οι λευκοί μου πήραν τον γάιδαρο χθες. Τα κοτόπουλα τα ξέχασαν.»

Γέλασε δείχνοντάς μου το φαφούτικο στόμα του.

«Πόσοι ήταν;» ρώτησα

Σήκωσε τους ώμους του.

«Είναι στην εκκλησία» είπε, δείχνοντας προς το κέντρο της πόλης. «Την έχουν οχυρώσει. Άκουσες αν θα στείλουν καθόλου τουφέκια από την Βαρκελώνη;»

«Θέλεις κι εσύ να πολεμήσεις;» ρώτησα εντυπωσιασμένος.

«Γιατί όχι;» απάντησε ο γέρος χωρικός. «Τα μάτια μου δουλεύουν μια χαρά»

Το τεθωρακισμένο τρένο συνέχισε. Είχε είκοσι πυροβόλα όπλα.

«Θα είμαστε στον σιδηροδρομικό σταθμό σε καμιά ώρα, εκτός αν οι Λευκοί χτυπήσουνε στα ίσα το τρένο με τα όπλα τους» επισήμανε ο Ντουρούτι.

Το σώμα ενός αγοριού σωριάστηκε στον τοίχο κάποιου σπιτιού. Το αριστερό του χέρι τεντωνόταν προς τα μπρος, προς το τουφέκι του, που είχε πέσει λίγα εκατοστά μπροστά του. Το στόμα του ήταν μπουκωμένο με ψωμί. Ο θάνατος τον βρήκε να τρώει. Στο αριστερό του χέρι κρατούσε το υπόλοιπο καρβέλι. Το ψωμί πότιζε με το αίμα του που έτρεχε σα ρυάκι στα πλευρά του.

Ένα βαρύ θωρακισμένο ήρθε προς το μέρος μας. Έπεσε πάνω στα μπλεγμένα συρματοπλέγματα, πενήντα μέτρα από τον δρόμο. Οι πολιτοφύλακες άρπαξαν τα τουφέκια τους και στάθηκαν στα πόδια τους. Με έστειλαν στην καμπίνα του σταθμάρχη. Δέκα λεπτά μετά, ένας πολιτοφύλακας μου είπε να βγω. «Όλα καλά, το τανκ είναι δικό μας» είπε. «Κάποιοι χωρικοί το κατέλαβαν.» Όλοι μαζεύτηκαν γύρω από τη μηχανή για να ρίξουν μια ματιά. Το αγόρι που το οδήγησε απαντούσε στις ερωτήσεις του Ντουρούτι. Σκαρφάλωσε στην κορυφή και γλίστρησε μέσα αφήνοντας το καπάκι ανοιχτό. Όταν ξαναεμφανίστηκε άρχισε να μοιράζει σάκους με χειροβομβίδες. Ο Ντουρούτι χαμογέλασε. «Σύντομα θα έχουμε τόσα πυρομαχικά όσα και ο Φράνκο», είπε.

Ο θάνατος παραφύλαγε σε κάθε γωνία. Κάθε σπίτι έπρεπε να φυλάγεται. Από κάθε παράθυρο οι ελεύθεροι σκοπευτές σκότωναν πολιτοφύλακες και χωρικούς. Από το πουθενά, ένας άντρας μπορούσε να γονατίσει και να αρχίσει να κρατά το κεφάλι του. Κάποιος άλλος που έτρεχε στο δρόμο θα σκοντάψει σαν πιτσιρίκι που χτυπάει το δαχτυλάκι του ποδιού του, με το τουφέκι του να γλιστράει από τα χέρια του και να χτυπάει στο πλακόστρωτο. Το σώμα του θα τρυπιόταν απ' τις σφαίρες πριν αγγίξει το χώμα.

Είδα ένα φασίστα να κάθεται στον υδραγωγό ενός κυβερνητικού κτιρίου και να αδειάζει τον γεμιστήρα του υποπολυβόλου του ήρεμα στον δρόμο, μέχρι που το κεφάλι ενός πολιτοφύλακα εμφανίστηκε πίσω του στο παράθυρο μιας σοφίτας. Ο φασίστας γύρισε απότομα και τον πυροβόλησε. Τον έριξε κάτω. Μα καθώς έπεφτε, πριν φτάσει στο έδαφος, ο πολιτοφύλακας άρπαξε το φασίστα και κύλησαν μαζί ως την άκρη της σκεπής. Τα δυο σώματα έπεσαν αγκαλιασμένα με έναν γδούπο στον δρόμο. Ένας εργάτης πήρε

ήσυχα στα χέρια του το υποπολυβόλο. Λίγα λεπτά αργότερα πυροβολούσε ακατάπαυστα προς την κεντρική πλατεία.

Έπεσε το σκοτάδι, Κάποια σπίτια είχαν πιάσει φωτιά. Η αντανάκλαση της φλόγας στα πλαϊνά του πύργου έδινε στο σκηνικό μια αύρα παράξενη και εξωπραγματική. Μου έφερε στο μυαλό τον εορτασμό της δεκάτης τετάρτης Ιουλίου στη Γαλλία (2), με τα βεγγαλικά, πριν το ξημέρωμα. Αλλά η πλατεία, στη μέση της οποίας βρισκόταν η εκκλησία παρέμενε ανέγγιχτη. Μόνο το απαλλοτριωμένο τανκ είχε τολμήσει να πάει στην περιοχή που μαστιζόταν από τις σφαίρες για να κατασκοπεύσει. Και δεν είχε επιστρέψει. Από κάθε πλευρά οι πολιτοφύλακες ορμούσαν στο μεσαιωνικό κτίριο, με τους πελώριους τοίχους, τα στηρίγματα και τα οχυρά του. Πυροβολούσαν στα τυφλά τα παράθυρα και τις εισόδους. Μικρές γλώσσες φωτιάς εμφανίζονταν ξαφνικά σαν απάντηση σε ήχους προερχόμενους από τους πύργους κι ανάμεσα στις κολώνες ενός μεγάλου μπαλκονιού μπροστά απ την πρόσοψη. Σ' εκείνο το μπαλκόνι είχαν συγκεντρώσει οι φασίστες τα πυρομαχικά τους. Εκείνο το μέρος ήταν απλησίαστο. Ο Ντουρούτι είπε: «Θα περιμένουμε μέχρι το ξημέρωμα, αλλά μετά θα πρέπει να πάμε στην πλατεία. Θα φέρουμε πυροβολικό και θ' ανατινάξουμε το μπαλκόνι.»

Το ξημερώματα του είπαν πως δεν είχε μείνει ούτε μια βόμβα.

«Ε, τότε θα τους διώξουμε με χειροβομβίδες!»

Οι χειροβομβίδες δεν έφταναν το μπαλκόνι. Αυτοί που τις έριχναν το έκαναν αδέξια. Με το που τολμούσαν να ξεθαρρέψουν, τους πυροβολούσαν. Η πλατεία είχε γεμίσει πτώματα. Στο πρώτο φως της αυγής μοιάζανε με σωρούς ρούχων. Τραυματισμένοι άντρες φώναζαν από την πλατεία, αναθεματίζοντας την καθυστέρηση. Άλλοι σέρνονταν σιγά-σιγά, εκατοστό-εκατοστό ως την άκρη του δρόμου για να βρουν λίγη ασφάλεια. Τα φασιστικά πυροβόλα αντηχούσαν παντού. Οι πολιτοφύλακες ακουμπούσαν στους τοίχους βουβοί και ισοπεδωμένοι. Νιώθαν ανίκανοι, αηδιασμένοι.

«Αν βιαστούμε θα μας θερίσουν σαν καλαμπόκια.» Είπε ο συνταγματάρχης Πανχάνου.

Ο Ντουρούτι τον κοίταξε αιχμηρά, με περιέργεια.

«Θα βιαστούμε να φτάσουμε στην πλατεία» απάντησε ο Ντουρούτι, «κι εσύ θα μας οδηγήσεις».

Αλλά καμιά μαζική επίθεση δεν χρειάστηκε τελικά. Δύο ξυπόλητα, ρακένδυτα αγροτόπαιδα τύλιξαν ήρεμα δέσμες δυναμίτη γύρω απ' τη μέση τους, έβγαλαν τα καπάκια σε ένα απ' τα μασούρια και, με αναμμένο το τσιγάρο στο ένα χέρι και ένα μικρό φιτίλι στο άλλο, όρμηξαν στην άλλη άκρη της πλατείας. Το ένα έπεσε πληγωμένο από τις σφαίρες ενός πολυβόλου, αλλά σύρθηκε μέχρι να φτάσει την βεράντα του καθεδρικού. Ο σύντροφός του έβαζε ήδη το τσιγάρο στο φιτίλι. Υπήρξε μια στιγμή αγωνίας και μετά ο εκκωφαντικός ήχος μιας έκρηξης... κι άλλης. Τα αγόρια είχαν ανατινάξει τους εαυτούς τους. Το μπαλκόνι με τα πυροβόλα όπλα κατέρρευσε σε κομμάτια.

Ένα λεπτό μετά, οι στρατιώτες εμφανίστηκαν και ένα σύννεφο καπνού περικύκλωσε τον πύργο. Οι φασίστες στο καμπαναριό καίγονταν ζωντανοί. Όσοι ήταν μέσα στην εκκλησία παραδόθηκαν.

Η πόλη του Σιέταμο καταλήφθηκε. Αλλά μια απαίσια έκπληξη περίμενε τους νικητές. Στα γεμάτα υγρασία κελάρια του δημοτικού κτιρίου, που μια διμοιρία Λευκών τα κρατούσε ως το απόγευμα, βρέθηκαν τα πτώματα των ομήρων, των αρχηγών των εργατικών σωματείων και των ελευθεριακών της κοινότητας. Κείτονταν σε λίμνες φρέσκου αίματος, αλλά τα ίχνη μυαλού στους μουχλιασμένους τοίχους πρόδιδαν πως είχαν πυροβοληθεί εξ επαφής.

Οι κάτοικοι κυκλοφορούσαν ελεύθεροι στους δρόμους κατά το ηλιοβασίλεμα όταν ένα τσούρμο φυλακισμένοι οδηγούνταν μακριά. Ήταν όλοι στρατιωτικοί, αρκετοί αξιωματικοί ανάμεσά τους. Στη δυτική πλευρά της εκκλησίας τους σταμάτησαν και τους έστησαν στον τοίχο. Πλήθος μαζεύτηκε να δει την εκτέλεση. Ακριβώς μόλις οι άντρες με τα τουφέκια έλαβαν θέση, εμφανίστηκε ο Ντουρούτι.

«Τι κάνετε;» ρώτησε τους πολιτοφύλακες. «Ποιος έδωσε τη διαταγή για αυτό; Σκοπεύετε να πυροβολήσετε ανυπεράσπιστους ανθρώπους;» Σε απάντηση στα λόγια του υπήρξε ένα θυμωμένο μουρμουρητό και κραυγές γεμάτες μίσος. «Εκτέλεσαν τους συντρόφους μας, λέτε;» φώναξε ο Ντουρούτι, με το πρόσωπό του να καίει από θυμό. «Κι αυτό σημαίνει πως θα πρέπει να κάνουμε το ίδιο; Όχι» αντήχησε η φωνή του. «Κατεβάστε τα τουφέκια σας! Αυτοί οι άντρες θα πάνε στη Βαρκελώνη να δικαστούν. Είναι άνθρωποι ακόμα κι αν συμπεριφέρθηκαν σαν γουρούνια.»

Δεν πρόλαβε να τελειώσει. Οι πολιτοφύλακες ξέσπασαν σε γέλια. Ένας απ' τους φασίστες είχε πέσει με ταχύτητα φωτός στα γόνατα κι έκανε τον σταυρό του.

Καθώς οι φυλακισμένοι οδηγούνταν μακριά, πέντε αεροπλάνα όρμησαν προς τα κάτω απ' την κατεύθυνση της Σαραγόσα. Ολόκληρος ο πληθυσμός του Σιέταμο έτρεξε στους δρόμους να δει τις μηχανές. Τα μπαλκόνια και οι

ταράτσες των σπιτιών γέμισαν ανθρώπους. Όταν βρέθηκαν πάνω απ' τα κεφάλια μας, έριξαν τις βόμβες. Μια σειρά φρικτών εκρήξεων ακολούθησε.

Πήγα στο τετράγωνο όπου είχαν πέσει οι πρώτες τορπίλες. Πολλά σπίτια είχαν καταρρεύσει, οι πολιτοφύλακες ήδη έσκαβαν να βγάλουν έξω τους τραυματισμένους που οι κραυγές τους μπορούσαν να ακουστούν κάτω απ' τους σωρούς της κονιοποιημένης τοιχοποιίας. Ένα μικρό κοριτσάκι ήταν το πρώτο που βρέθηκε. Ένα δοκάρι είχε τσακίσει το στήθος του. Έπειτα ήρθε το πτώμα μιας ηλικιωμένης. Από μακριά ακούγονταν οι πυροδοτήσεις από άλλες τορπίλες που εκρήγνυντο.

«Ήταν ισπανικά αεροπλάνα, σύντροφε;» με ρώτησε ένας πολιτοφύλακας.

«Ήταν αεροπλάνα Γιούνκερ, σύντροφε, γερμανικά!»

«Δεν έχουν μάνες και παιδιά οι μπάσταρδοι, αυτοί οι Γερμανοί;» αναρωτήθηκε.

Βαρκελώνη. Συνάντηση με το Ντουρούτι και η κατάληψη του Σιέταμο

Σημειώσεις της μετάφρασης:

1) Βαρκελώνη, 1939. Ο ολλανδο-καναδός δημοσιογράφος Pierre van Paassen θυμάται την επίσκεψή του στην απελευθερωμένη Βαρκελώνη, τη συνάντησή του με τον ελευθεριακό μαχητή Μπουεναβεντούρα Ντουρούτι και την κατάληψη της πόλης του Σιέταμο από τις αναρχικές δυνάμεις. Το απόσπασμα είναι από το βιβλίο του van Paassen, *Days of our years* (Μέρες από τα χρόνια μας). Στο βιβλίο ο Πάασεν καταγράφει τις εμπειρίες του στην Ευρώπη, την Αφρική και τη Μέση Ανατολή πριν το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο συγκεκριμένος είναι ο δημοσιογράφος της *Toronto Star* στον οποίο **ο Ντουρούτι έδωσε τη διάσημη σύντευξη.**

2) Η μέρα Εθνικού Εορτασμού για τη Γαλλία. Είναι η μέρα που αστική επανάσταση προχώρησε στο βάθεμά της, με την Πτώση της Βαστίλης το 1789

<https://rabidproletarians.espivblogs.net/archives/1049>